

Tisztelt Házelnök Úr! Tisztelt Miniszter Urak! Tisztelt Rektor Úr!
Kedves Díjazottak! Kedves Vendégeink!

Amikor Friedrich Dürrenmatt megírta 1962-ben bemutatott drámáját, *A fizikusok* című darabot, 21 pontban megjegyzést, kommentárt fűzött a műhöz.

Az egyik pont szerint „A fizika tartalmi kérdése a fizikusoké. A fizika hatása: mindnyájunk ügye.”

Hirosima után bő másfél évtizeddel, a hidegháború csúcspontján a tudomány erejétől, de talán még inkább a tudományos eredmények lehetséges felhasználási módjától megrettenő humanista szólalt meg a svájci drámaíróban.

Most, hatvan évvel később itt, a magyar tudományosság jelképes templomában hozzátehetjük: a kommentárban olvasható megállapítás minden tudományágra igaz. A fizika évszázadának is nevezett 20. század után a 21. században a biológia primátusa tűnik egyre inkább kétségbevonhatatlannak. Az idegtudomány, a molekuláris genetika, a virológia napjaink talán legtöbbször emlegetett természettudományos területei, tartalmi kérdéseik egyre bonyolultabbak. És egy világméretű pandémia tapasztalatai nyomán valószínűleg senkit sem kell győzködni arról, hogy a biológia mindannyiunk ügye.

Én tovább mennék: a tudomány egésze mindannyiunk ügye. Csak tudományosan megalapozott eredményekkel képes ugyanis az emberiség hatékonyan reagálni a globális kihívásokra. Legyenek azok társadalmi, gazdasági, környezeti, biológiai vagy akár energetikai jellegűek.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Egy évvel Dürrenmatt drámája után született egy másik mű is. Ezt egy fizikus, egy Magyarországon született, de 1934-től Angliában kutató és tanító magyar tudós írta. A Gábor Dénes nevét viselő díj átadási ünnepségén nem nehéz kitalálni, hogy kiről van szó. Munkásságáról sem könnyű újat mondani – hála többek között a Novofer Alapítványnak, amely múlhatatlan érdemeket szerzett Gábor Dénes életművének ápolásában és megismertetésében. 1963-ban írott, *Találjuk fel a jövőt!* című, filozófiai mélységű, az emberiség jövőjével foglalkozó esszéje azonban minden alkalommal új felismeréseket tartogat olvasója számára.

Nem lehet nem észrevenni például az enyhe iróniát abban, ahogy kissé resignáltan megállapítja – idézem –: „a progresszív adózás korában megszűnt a feltalálók hatalmas, csaknem korlátlan megbecsülése, (...) miként az a mámoros érzés is, hogy a feltaláló az emberiség jótevője. Az alkalmazott tudományok kutatói még mindig éreznek némi örömet a munkájukban, amely továbbra is az egyik legnagyobbra értékelt elfoglaltság, de a korábbi, nagy, elkötelezett feltalálókkal szemben ők egy hatalmas lépéssel közelebb kerültek a bürokráciához.”

Hat évtizeddel később, fejet hajtva a társadalmi ügyek felé mélységes humanizmussal forduló Gábor Dénes problémaérzékenysége előtt, azt mondhatjuk, hogy minden valószínűség szerint a kutatók túlnyomó többsége – legyenek bár a felfedező tudományok vagy az alkalmazott tudományok művelői – még mindig éreznek örömet a munkájukban. Az emberi alkotásvágy és kíváncsiság szerencsére örök. És talán az elkötelezettségnek sem vagyunk jobban híján, mint korábban. Persze, kétségtelen, hogy a tudomány bürokráciával való kapcsolata egyre szorosabb, de a művelése rengeteg pénzbe kerül. A tudomány megrendelői és a kutatások finanszírozói pedig joggal várják el, hogy kapcsolatuk a kutatókkal kölcsönös és folyamatos legyen.

Kedves Vendégeink!

A *Találjuk fel a jövőt!* című művében Gábor Dénes feladatot is megfogalmazott a kutatók számára. Mint írta: „Sokszor halljuk, hogy a mi civilizációnkban nincsen ekvivalenciája a katedrálisépítésnek. A tudománynak csodálatos katedrálisa van, ami azonban a legtöbb ember számára nem látható, még sok diák, sőt sok tanár számára sem. A jövőben fontosabb lehet, hogy a lehető legtöbb elme számára láthatóvá tegyük, mintsem, hogy építsünk rá.” A Magyar Tudományos Akadémia egyik, küldetésében is megfogalmazott feladata éppen ez, vagyis a tudományos kutatások eredményeinek közvetítése a társadalom számára. Ezért rendezzük meg évről évre a Magyar Tudomány Ünnepe programsorozatot, és a személyes jelenlét mellett online felületen is elérhetővé tettük a tudomány új eredményeit bemutató előadásokat. Arra törekedtünk, hogy minél többen érezzék: a tudomány ügye, mindannyiunk ügye. Ennek eredményeként idén immár egy nagyvárosnyi, több mint 210 ezer érdeklődő tekintette meg online az MTÜ-n elhangzott előadásokat.

A Gábor Dénesi gondolat, hogy a tudomány eredményeit „a lehető legtöbb elme számára láthatóvá tegyük”, motiválta az MTA Középiskolai Alumni Programot elindítását is. Ennek keretében az MTA köztestületének tagjai, az évek során kutatóvá érett egykori diákok látogatnak el hajdani gimnáziumukba, gyakran más középiskolákba is, a határainkon innen vagy túl. Élményeiket, eddigi életútjukat, tapasztalataikat felidézve hozzák közelebb a fiatalokhoz a tudományos gondolkodás értékeit, módszertanát, hitelességének forrását tudomány-népszerűsítő előadások és az azt követő beszélgetések formájában. Idén ősszel pedig meghirdettük az MTA Alumni Program középiskolai tanulmányi versenyét a

klímaváltozásról és fenntarthatóságról. A verseny iránt hatalmas az érdeklődés, közel 700 csapat indult el rajta, most éppen a 2. forduló zajlik.

A fiatalok megszólításában jelentős segítséget kapunk a Fiatal Kutatók Akadémiájától, részvételük azért is fontos, mert ők beszélik legjobban az egyetemisták, gimnazisták nyelvét, és nálunk, akademikusoknál, idősebb kutatóknál sokkal jobban ismerik szokásaikat, kommunikációs csatornáikat.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Díjazottak!

A kutatói közösség egymással és a Magyar Tudományos Akadémiával fenntartott kapcsolatának erősítése, új tudományos eredmények megszületésének elősegítése, közös tudáskincsünk minél szélesebb közönséghez való eljuttatása Akadémiánk néhány fő törekvése, melyekkel – írásai alapján – az MTA tiszteleti tagjaként valószínűleg maga Gábor Dénes is egyetértett volna.

Köszönet mindazoknak, akik a róla elnevezett díjjal is hozzájárulnak életművének ápolásához, szellemi örökségének megőrzéséhez és terjesztéséhez. Köszönet illeti azokat is, akik színvonalas pályázataikkal öregbítik az elismerés hírnevét.

A díjazottaknak gratulálok, egyúttal minden jelenlévőnek áldott és boldog karácsonyi ünnepeket kívánok.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!